

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ELEKTROTEHNIKE I RAČUNARSTVA

ZAVRŠNI RAD br. 956

**PRIMJENA POSTUPKA OPTIČKOG PREPOZNAVANJA
ZNAKOVA NA STARU ARHIVSKU DOKUMENTACIJU**

Lovro Magdić

Zagreb, lipanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ELEKTROTEHNIKE I RAČUNARSTVA

ZAVRŠNI RAD br. 956

**PRIMJENA POSTUPKA OPTIČKOG PREPOZNAVANJA
ZNAKOVA NA STARU ARHIVSKU DOKUMENTACIJU**

Lovro Magdić

Zagreb, lipanj 2023.

Zagreb, 10. ožujka 2023.

ZAVRŠNI ZADATAK br. 956

Pristupnik: **Lovro Magdić (0035220433)**
Studij: Elektrotehnika i informacijska tehnologija i Računarstvo
Modul: Računarstvo
Mentor: doc. dr. sc. Juraj Petrović

Zadatak: **Primjena postupka optičkog prepoznavanja znakova na staru arhivsku dokumentaciju**

Opis zadatka:

Optičko prepoznavanje znakova (engl. Optical Character Recognition, OCR) uključuje tehnike pripreme i obrade digitalnih slika na kojima je potrebno prepoznati tekst. U okviru završnog rada potrebno je istražiti, prilagoditi i primijeniti tehnike optičkog prepoznavanja znakova za što bolje prepoznavanje teksta dostupnog na fotografijama stare arhivske građe na hrvatskom jeziku.

Rok za predaju rada: 9. lipnja 2023.

SADRŽAJ

Popis slika	vi
Popis tablica	vii
1. Uvod	1
2. Opis problema	2
3. Korištene tehnologije	6
3.1. Razvojno okruženje i jezik	6
3.2. Razvojne biblioteke	6
3.2.1. OpenCV	6
3.2.2. Numerical Python	7
3.3. Super Resolution	7
3.4. Tesseract OCR	8
4. Opis rada sustava	9
4.1. Pretprocesiranje slika	9
4.1.1. Početni skup podataka	9
4.1.2. "Threshold" i detekcija ravnih linija	10
4.1.3. Rotacijska funkcija	13
4.1.4. Prepoznavanje obrisa	15
4.1.5. Povećanje rezolucije slika	16
4.1.6. Adaptive threshold	17
4.1.7. Stanjivanje fonta i zamućenje	18
4.2. Optičko prepoznavanje znakova	19
4.2.1. Tesseract	19
4.2.2. OCR metrike	20

5. Rezultati	21
5.0.1. Korištenje metode zamućenja	21
5.0.2. Definiranje jezika materijala	22
5.0.3. Provođenje prepoznavanja znakova nad preprocesiranim sli- kama i originalnim materijalima	23
5.0.4. Korištenje metode Image upscale	24
6. Zaključak	26
Literatura	27

POPIS SLIKA

2.1. Primjer slike dokumenta sa ručno pisanim tekstom	3
2.2. Primjer slike dokumenta sa tabličnim sadržajem	3
2.3. Primjer slike sa dokumentom odlomka teksta	4
2.4. Primjer slike sa dokumentom dimnezije A5, ručno pisanim tekstom i prisutnosti više dokumenata	4
2.5. Primjer slike dokumenata sa odlomkom teksta, bez rubova papira, ručno pisanim tekstom i prisutnosti više dokumenata	5
4.1. Binarni threshold	10
4.2. Binarni threshold na primjeru materijala	11
4.3. Korištenje Hough line transformacije (prije-gore, nakon-dolje)	12
4.4. Primjer rezultata metode deskewed (prije-gore, nakon-dolje)	14
4.5. Primjer primjene metode contour detection (lijevo-originalna slika, desno-pronaeni obrisi na originalnoj slici)	15
4.6. Primjer slike nakon metode contour	16
4.7. Primjer originalne slike	18
4.8. Binary threshold	18
4.9. Adaptive threshold mean	18
4.10. Adaptive threshold Gaussian	18

POPIS TABLICA

5.1. Rezultati korištenjem razine "blur 0"	21
5.2. Rezultati korištenjem razine "blur 5"	22
5.3. Rezultati korištenjem razine "blur 10"	22
5.4. Rezultati definiranjem jezika	23
5.5. Rezultati ne definiranjem jezika	23
5.6. Rezultati korištenjem processed image	24
5.7. Rezultati korištenjem not processed image	24
5.8. Niska rezolucija	25
5.9. Visoka rezolucija	25

1. Uvod

U današnjem digitalnom dobu, arhive predstavljaju izvor neprocjenjivih informacija i povijesnih podataka na kojima se mnoga današnja istraživanja temelje. Međutim, arhive često sadrže i brojne stare dokumente pisane rukom ili pisaćom mašinom i time predstavljaju izazov za efikasnu obradu i pretraživanje. Za rješenje ovog problema primjena metoda optičkog prepoznavanja podataka postaje ključna kako bi se omogućilo digitaliziranje i efikasnije pretraživanje materijala.

Optičko prepoznavanje znakova je metoda koja omogućuje računalima prepoznavanje i interpretaciju prisutnog teksta na slikama ili skeniranim dokumentima. Metode prepoznavanja podataka omogućuju pretvaranje fizičkog teksta u strojno čitljiv tekst i time omogućuje daljnju obradu, analizu i pretraživanje.

Ovaj radi bavi se istraživanjem i primjenom metoda optičkog prepoznavanja podataka nad starom arhivskom dokumentacijom s ciljem digitalizacije, lakšeg pristupa i pretraživanja. Analizirat će se različite metode obrade slike, metode prepoznavanja teksta i njegove interpretacije kao i izazovi i prepreke s kojima se susreće prilikom obrade materijala. Cilj ovog istraživanja je definirati smjernice i preporuke za primjenu raznih metoda obrade slike i metoda prepoznavanja i interpretiranja, s fokusom na postizanje visoke razine točnosti rezultata. U poglavljima ovog rada, detaljnije će se istražiti i analizirati metode obrade slike i metode optičkog prepoznavanja znakova.

2. Opis problema

Zadatak ovog završnog rada je provesti optičko prepoznavanje znakova nad starom arhivskom dokumentacijom. Skup podataka nad kojim provodimo optičko prepoznavanje čine 3052 slike skeniranih dokumenata pisanih hrvatsko-srpskim jezikom.

Skenirani dokumenti pisani su pisaćom mašinom na papirima različitih dimenzija. Velik broj skeniranih dokumenata nije standardne dimenzije papira, A4 ili A5, i prisutna su fizička oštećenja skeniranih dokumenata, poderan papir i ne cjeloviti dijelovi teksta. Dokumenti su pisani pisaćom mašinom što prouzročuje probleme ne konzistentnosti razine otiska znakova i razne metode ispravljanja pogrešno otisnutih znakova. U načelu ispravljanje pogrešno otisnutih znakova provedeno je otiskavanjem ispravnog znaka preko pogrešnog, time je postignuto preklapanje dva znaka i smanjenje interpretabilnosti konačnog znaka. Također zbog neopreznog načina skeniranja velik broj dokumenata skeniran je pod ne konzistentni kutevima, razinama osvjetljenja ili brojem prisutnih dokumenata. Navedena svojstva predstavljaju problem kod inicijalne obrade slike jer ne predstavljaju ujednačeni skup podataka. Ujednačenost je bitno svojstvo kako bi mogli koristiti iste metode obrade na cijelom skupu podataka i time postigli bolje rezultate u koraku optičkog prepoznavanja. Na slici 2.1. prikazana su navedena svojstva na materijalima.

Nadalje skenirani dokumenti sadržajno se razlikuju. Kroz skup podataka pojavljuju se dokumenti koji sadrže odlomke teksta, tablice brojeva, liste elemenata i razne kratke potvrde. Sadržajna ne konzistentnost predstavlja poteškoće kod definiranja ulaznih podataka sustavu za optičko prepoznavanje, naime definiranjem kako ulazni podatci izgledaju omogućavamo lakše prepoznavanje uzoraka i interpretiranje podatka.

RSUP SRH
Odajek za mikrofilmsku obradu podataka

Datum početka snimanja:
-- 03.12.1986

I N F O R M A C I J E

FILM BR: 001 CDS ZAGREB

PODACI O SADRŽAJU FILMA
SNIMLJENI NA KRAJU FILMA

SNIMANO ZA: D CDS SDS

NAZIV I BROJ MATERIJALA

CD	1982 g.	1 - 1185
CD 1988 g.	1 - 145	

OPERATER: 02, 07

Slika 2.1: Primjer slike dokumenta sa ručno pisanim tekstom

RSUP SRH ZAGREB

Datum snimanja: 03.12.1986

FILM BR: 001

I N F O R M A C I J E

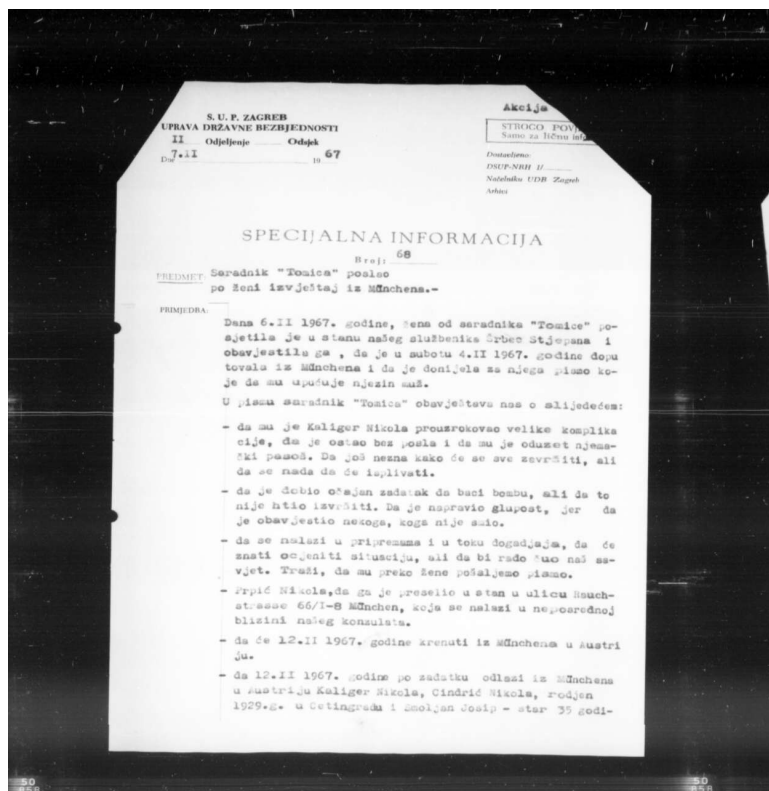
BROJ INFO- RACIJE	BROJ STRAŽICA	GODINA	GDODJETAN		BROJ ID- FUNKCIJE	BROJ STRAŽICA	GODINA	GDODJETAN	
			OD	DO				OD	DO
1	2	1967.	0		14	1	1967.	6	
1a	2	"	0		15	1	"	6	
2	2	"	0		16	2	"	6	
2a	2	"	0		16a	1	"	6	
3	2	"	0		17	6	"	6	
3a	3	"	0		17a	2	"	7	
4	3	"	1		18	3	"	7	
4a	9	"	1		19	3	"	7	
5	4	"	2		20	3	"	8	
5a	3	"	2		21	3	"	8	
6	2	"	2		22	4	"	8	
6a	1	"	2		23	5	"	8	
7	2	"	2		24	2	"	9	
7a	2	"	3		25	1	"	9	
8	2	"	3		26	1	"	9	
8a	2	"	3		26a	4	"	9	
8b	2	"	3		27	3	"	9	
9	3	"	3		27a	1	"	9	
9a	6	"	4		28	5	"	9	
10	2	"	4		28a	2	"	10	
10a	2	"	4		29	1	"	10	
11	1	"	4		29a	2	"	10	
12	3	"	4		30	2	"	10	
13	2	"	5		31	6	"	10	
13a	6	"	5		32	1	"	11	
Σ	45				Σ	45			

Σ - Ukupno 45 - 1185

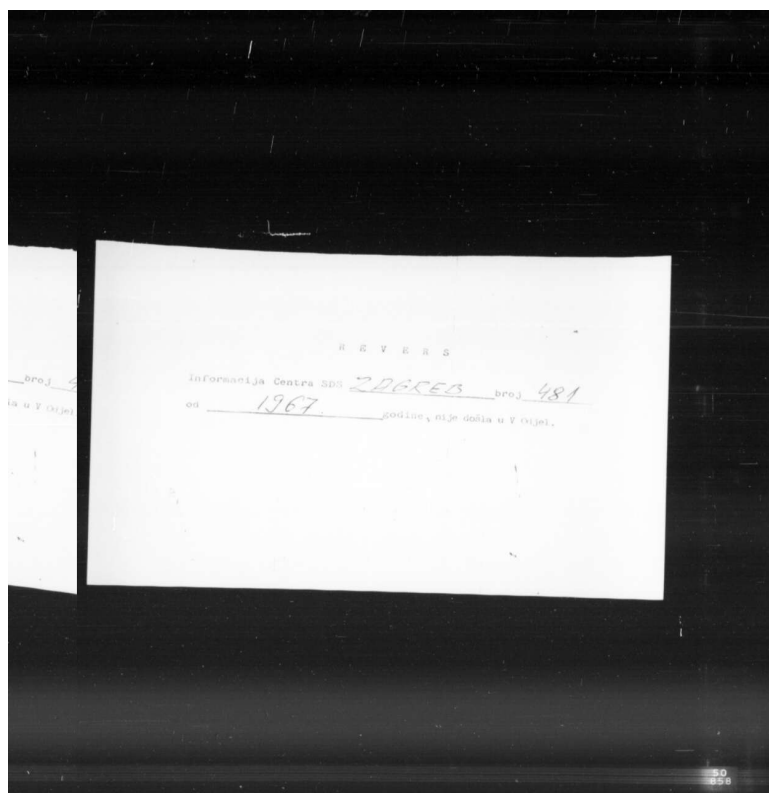
PREDAO: [Signature]

PRIOIO:

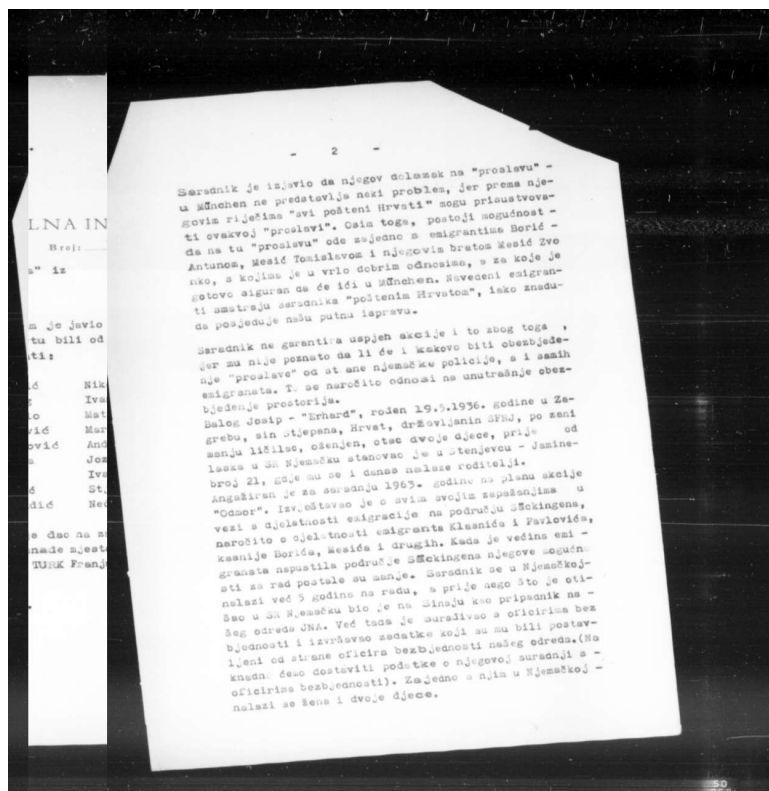
Slika 2.2: Primjer slike dokumenta sa tabličnim sadržajem

Slika 2.3: Primjer slike sa dokumentom odlomka teksta

Slika 2.4: Primjer slike sa dokumentom dimnezije A5, ručno pisanim tekstom i prisutnosti više dokumenata

Slika 2.5: Primjer slike dokumenata sa odlomkom teksta, bez rubova papira, ručno pisanim tekstom i prisutnosti više dokumenata

3. Korištene tehnologije

3.1. Razvojno okruženje i jezik

Sustav je razvijen u razvojenom okruženje "Visual Studio Code", još poznat kao "VS-Code". VSCode razvila je tvrtka Microsoft za windows, macOS i linux operacijske sustave te je sustav baziran na Electron arhitekturi koja mu omogućava rad na raznim platformama.

Sustav je pisan u programskom jeziku Python odnosno verziji 3.11.1. Python je programski jezik poznat po svojoj jednostavnoj sintaksi i pristupačnosti početnicima i iskusnim korisnicima. Kreirao ga je Guido van Rossum 1991.godine, u Nizozemskoj. Python karakteriziramo u programske jezike visoke razine zbog jednostavne sintakse i apstrakcije kojom je jednostavan ljudima za čitat i shvatit.

3.2. Razvojne biblioteke

Korištenjem gotovih metode tijekom razvoja sustava iz razvojnih biblioteka OpenCV i NumPy ubrzali smo razvoj, osigurali efikasnost i točnost sustava.

3.2.1. OpenCV

OpenCV je razvojna biblioteka koju je 1999. godine razvila tvrtka Intel u programskom jeziku C++. Iako napisana u C++, OpenCV biblioteka sadrži podršku za Python i Java programske jezike. U razvoju sustava koristili smo OpenCV verziju 4.7.0.68. i opencv-contrib-python 4.7.0.72.

OpenCV pruža širok spektar metoda i alata iz područja obrade slike i računalnog vida. Glavne funkcionalnosti koje omogućuje OpenCV su: osnovne i napredne metode obrade slike, detekcija i praćenje objekata i računalni vid. OpenCV biblioteka ima široku upotrebu u raznim sustavima koji zahtijevaju obradu, neki do njih su: robotika, sigurnost, medicinska dijagnostika, računalni vid, virtualna stvarnost i prepoznavanje

uzoraka. Zbog svoje jednostavnosti, široke podrške i funkcionalnosti izuzetno je popularna među istraživačima, inženjerima i programerima.

3.2.2. Numerical Python

Numerical Python ili poznatija kao NumPy, je razvojna biblioteka za programski jezik Python. Razvio ju je Travis Oliphant 1995. godine u programskim jezicima Python i C. NumPy nudi efikasne metode obrade polja, matematičkih izračuna i alate za numeričke izračune. Polja primjena NumPy biblioteke su: linearna algebra, statistička analiza podataka, manipulacija poljima i strojno učenje.

3.3. Super Resolution

Super Resolution [8] je proces poboljšanja rezolucije i kvalitete slike ili videa korištenjem naprednih algoritama i tehnika. Cilj Super Resolution procesa je postići sliku ili video visoke rezolucije i kvalitete od početne slike ili videa niske rezolucije. Primjenu pronalazimo u poljima računalnog vida, pretprocesiranja slika i video nadzora, gdje slike visoke rezolucije su poželjne za bolje rezultate analize i obrade slike ili videa.

Neki od pristupa kojim možemo postići željeni cilj:

- Single-image super resolution
- Multi-image super resolution
- Deep learning-based super resolution
- Real-time super resolution

Za potrebe ovog rada koristit ćemo "Single-image super resolution". U ovom pristupu poboljšavamo rezoluciju jedne slike niske rezolucije primjenom metoda interpolacije i dubokih neuronskih mreža.

3.4. Tesseract OCR

Tesseract OCR [7] je sustav za optičko prepoznavanje znakova. Razvila ga je tvrtka Hewlett Packard 1980-ih za internu upotrebu te je objavljen 2005. godine kao open-source projekt. Od 2006. godine njegov razvoj podupire Google.

Glavna upotreba Tesseract-a je prepoznavanje tiskanog teksta na raznim jezicima. Korištenjem metoda strojnog učenja, posebno neuronskih mreža, analizira i klasificira pročitane znakove. Unutar dijela teksta znakove prepoznaje korištenjem metoda pretprocesiranja slika, izvodi tekstualne znakove i prepoznavanjem uzoraka ih klasificira u već poznate znakove.

Neke od značajki Tesseract sustava:

- Podrška raznih jezika
- Visoka točnost
- Mogućnost pretprocesiranja slika
- Treniranje sustava na vlastitim podacima

Danas uporabu Tesseract sustava nalazimo u automatizirani sustavima za unos podataka, prepoznavanje teksta na slici i upravljanja bazom dokumenata. Za potrebe ovog rada sustav Tesseract koristimo za isčitavanje teksta sa stare arhivske dokumentacije pisane pisaćom mašinom.

4. Opis rada sustava

U sljedećim potpoglavljima detaljno ćemo opisati rad sustava za pretprocesiranje slika, objasniti njegovu ulogu za krajnji rezultat i rad sustava optičkog prepoznavanja znakove i načina njegove primjene nad pretprocesiranim slikama[1], [6].

4.1. Pretprocesiranje slika

Prije predaje slika sustavu za optičko prepoznavanje znakova slike prolaze proces pretprocesiranja. Općenito pretprocesiranje podataka uključuje pripremu i obradu podataka kako bi eliminirali dijelove koji nam nisu potrebni u sljedećem procesu. Za potrebe ovog rada u proces pretprocesiranja uključujemo razne metode obrade slika, skripte za računanje i detekciju raznih značajki prisutnih na slikama te predtrenirani model za poboljšanje rezolucije i kvalitete slike. Svakim korakom pretprocesiranja eliminiramo dio slike koji ne predstavlja značaj u sljedećem koraku ili dio kojim bi sljedeći korak radio otežano odnosno krivo.

4.1.1. Početni skup podataka

Skup podataka nad kojim provodimo pretprocesiranje sadrži 3052 slike. Svaka slika predstavlja skeniranu stranicu stare arhivske kolekcije pisane pisaćom mašinom. Skenirani dokumenti pojavljuju se u raznim dimenzijama, rotacijama, vrsta sadržaja kojeg prikazuju, i kuta skeniranja. Prvim pogledom na skup podataka koji nam je dostupan možemo uočiti da nećemo koristiti globalne postavke obrade za sve slike zbog razlika koja svaka slika sadrži s obzirom na ostale. Zbog toga koristimo razne funkcije kojima određujemo parametre kojima postizemo najbolje rezultate za svaku sliku pojedinačno. Iz originalnog skupa podataka od 3052 slike za vrijeme razvoja i testiranja sustava koristili smo smanjeni skup podataka. Taj skup činilo je 10 slika posebno odabranih iz cijelog skupa, svaka slika predstavljala je neku specifičnost koja se pojavljuje u cijelom skupu podataka. Neke od njih su različiti kutevi skeniranja, različit sadržaj i razina

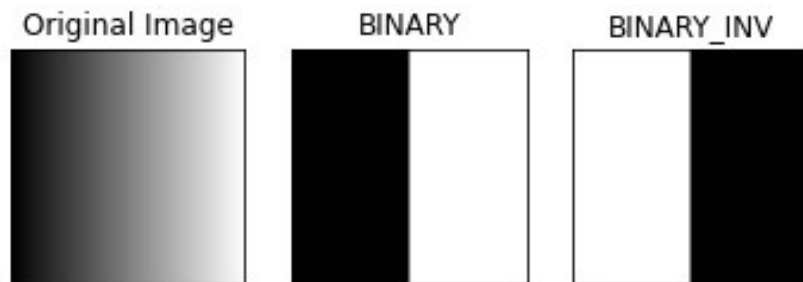

prisutnog osvjetljenja dokumenta. Takvim skupom podataka smo za vrijeme razvijanja sustava mogli preciznije pratiti kako metode djeluje na svaku sliku i uočiti anomalije.

4.1.2. "Threshold" i detekcija ravnih linija

Cilj prvog koraka obrade je dobiti binarni format početne slike i pronaći sve ravne linije prisutne na binarnoj slici.

Binarna slika sastoji se od isključivo crnih i bijelih piksela, postižemo je primjenom funkcije "Threshold" [4]. "Threshold" je segmentacijska funkcija koju koristimo kako bi podijelili ulaznu sliku na smislene objekte i regije. Glavna svrha korištenja "Threshold" funkcije je diferenciranje skreniranog dokumenta odnosno papira na slici i pozadine slike. Omogućuje nam razlikovati objekte od interesa od ostatka slike.

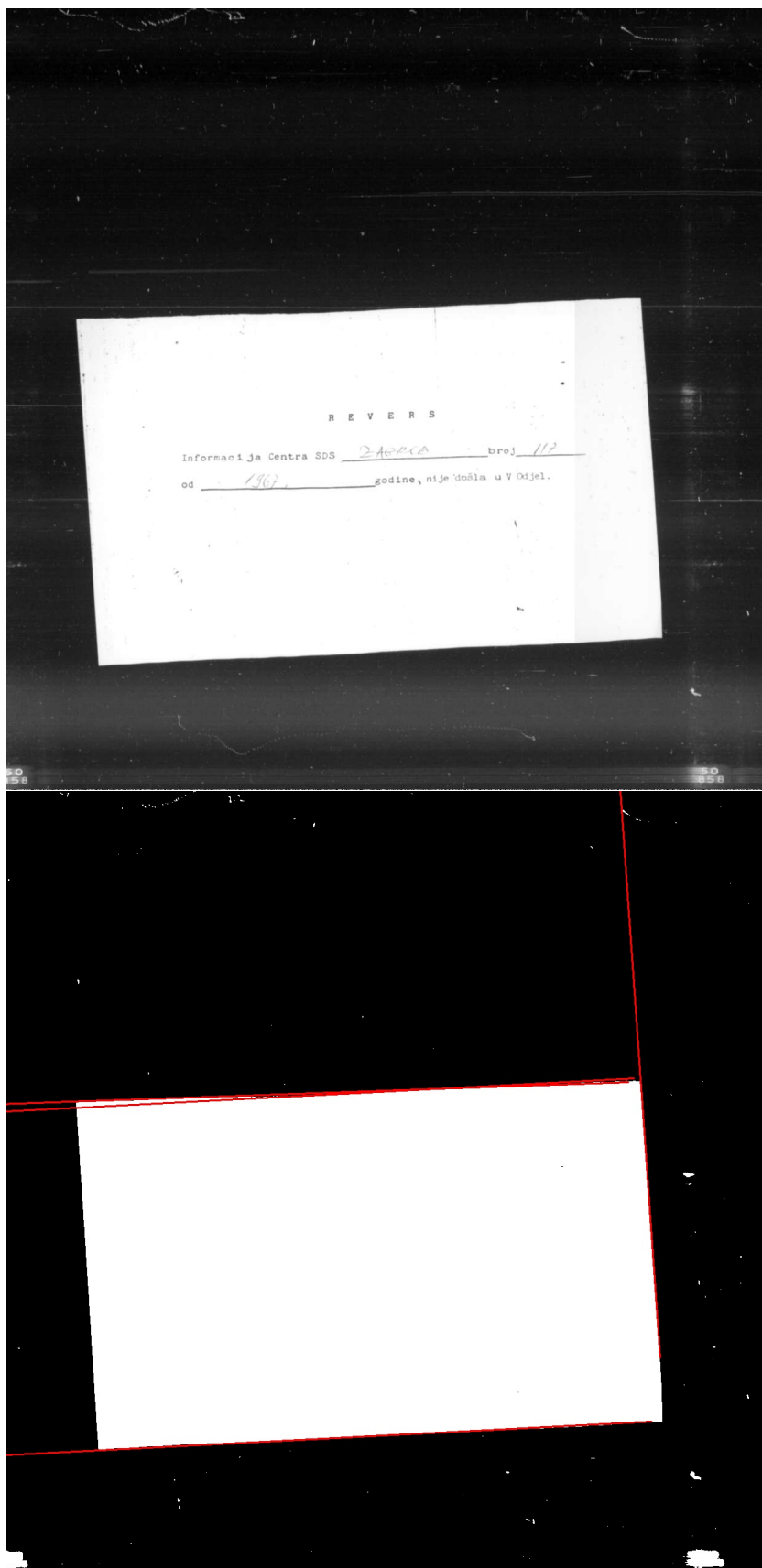

Slika 4.1: Binarni threshold

"Threshold" funkciju primjenjujemo na "grayscale" formatu ulazne slike. "Grayscale" je format u kojem pohranjujemo vrijednosti svakog piksela na ljestvici razine sivog odnosno od 0-255, gdje 0 predstavlja crni piksel a 255 bijeli. Jedan od ulaznih parametara "Threshold" funkcije je vrijednosna granica kojom odlučujemo pretvaramo li određeni piksel u crnu ili bijelu boju, ako je vrijednost piksela manja ili jednaka navedenoj granici piksel postaje crn a ako je iznad granice postaje bijel.

Nakon kreiranja binarne slike provodimo ju kroz detekciju ravnih linija odnosno koristimo "Hough Line Transform"[5]. Metoda "Hough Line Transform" popularna je metoda u područjima računalog vida i pretprocesiranja slika za detekciju ravnih linija na slici. Razvio ju je Paul Hough 1960-ih godina. "Hough Line Transform" radi tako da kartezijeve koordinate pretvorimo u parametarski prostor, još poznat kao "Hough space". U takvom parametarskom prostoru proces detekcije ravnih linija je olakšan jer linija prikazane formulom $y=mx + c$, gdje "m" označava nagib pravca i "c" sjecište sa ordinatom prikazujemo parametrima kuta i udaljenosti od ishodišta. Ovime izbjega-

Slika 4.3: Korištenje Hough line transformacije (prije-gore, nakon-dolje)

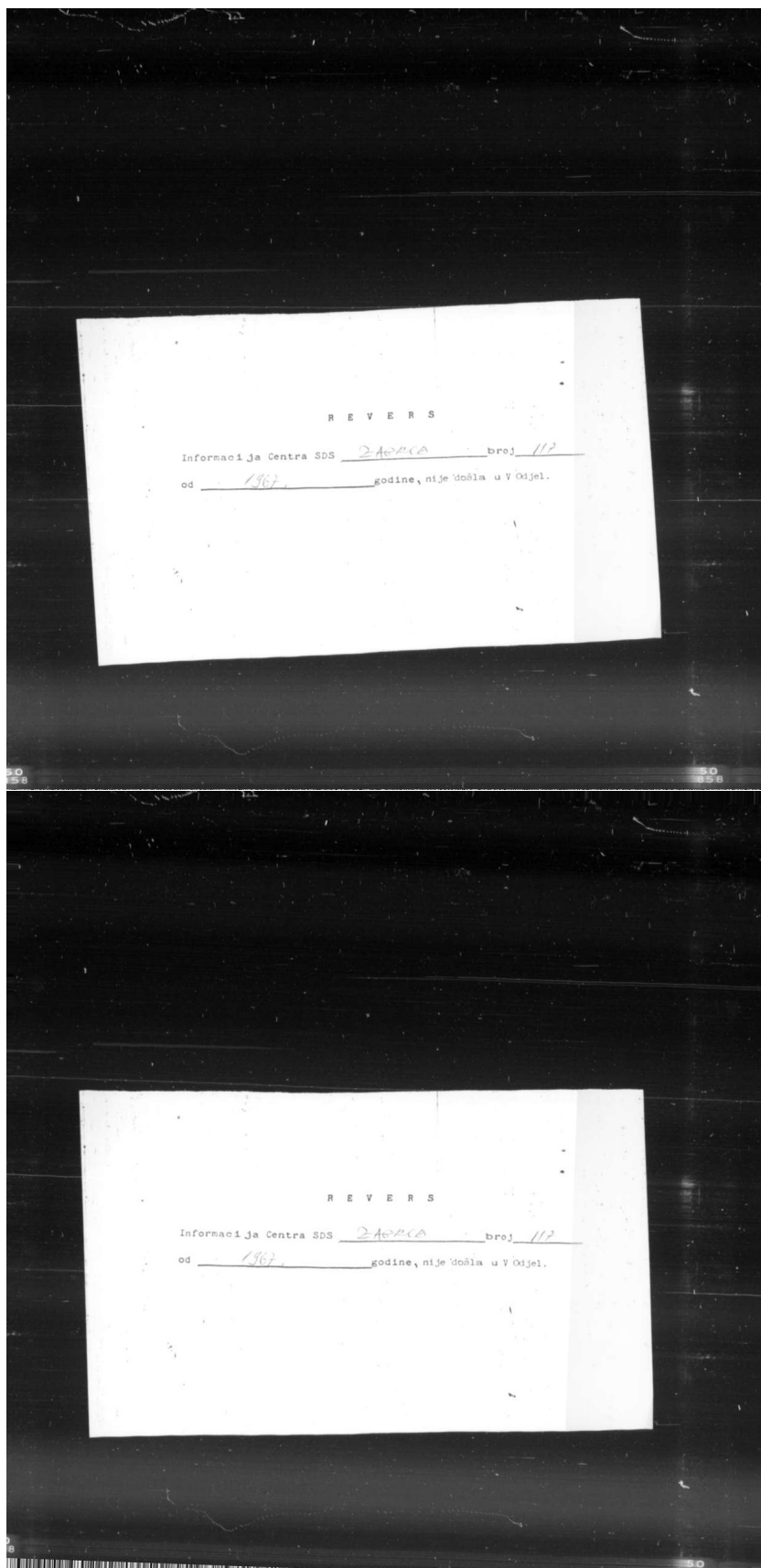
4.1.3. Rotacijska funkcija

Nakon detekcije ravnih linija u procesu obrade sljedeći korak je funkcija izračuna kuta potrebnog za rotaciju slike u željeni odnosno ispravan položaj. Ovaj korak krucijalan je jer kako bi dobili što bolje rezultate sustava za optičko prepoznavanje znakova moramo mu predati slike što sličnije onima na kojima je treniran. Ovaj problem se pojavljuje kod dokumenata koji su skenirani pod raznim kutevima i time je tekst na dokumentu zakrivljen za neku vrijednost.

Računanjem kuta rotacije skreniranog dokumenta i kasnije njegovim rotiranjem postizemo skup podataka koji su korak sličniji onima na kojima je sustav prepoznavanja znakova treniran i time postizemo bolje rezultate u prepoznavanju teksta i njegovom isčitavanju. Kut rotacije računamo na način da od pronađenih linija napravimo manji skup linija kojima nagib je vrijednosno blizak osi ordinata i odabiremo vrijednost nagiba sa najučestalijim ponavljanjem. Kut nagiba s obzirom na os ordinata računamo korištenjem tangens funkcije.

Izračunom i odabirom kuta rotacija slike prolaze kroz "deskew" funkciju odnosno proces rotacije. Slike rotiramo s obzirom na njihovu točku središta za dobiveni kut rotacija i time dobivamo ispravno rotiranu sliku.

Kranji rezultat ovog koraka su ispravno rotirane slike na kojima je sadržaj odnosno tekst horizontalan.

Slika 4.4: Primjer rezultata metode deskewed (prije-gore, nakon-dolje)

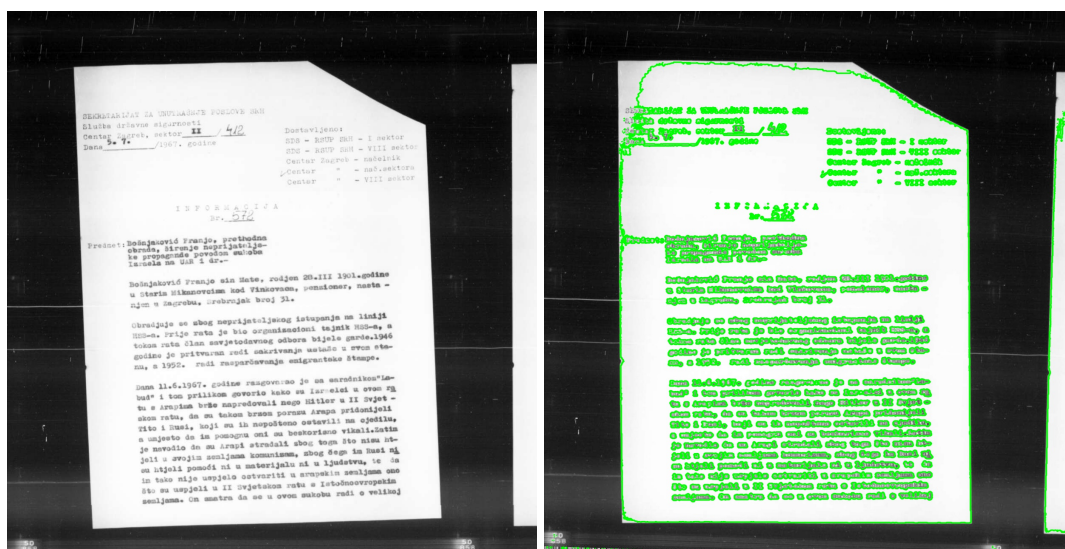
4.1.4. Prepoznavanje obrisa

U skupu podataka nailazimo na slike skeniranih dokumenata različitih dimenzija, oblika papira pa čak i slike na kojima su dostupni više od jednog dokumenta. Naime u nekoliko slučajeva sliku mogu činiti više od jednog dokumenta čime je jedan prisutan u cijelosti a drugog dokumenta vidimo ili dio stranice ili rub stranice. Ovdje nailazimo na problem prepoznavanje dokumenta od značaja. Pretpostavimo li da dokument koji gledamo je uvijek u cijelosti ili većinski prisutan na slici od drugog dokumenta koji se pojavljuje, možemo zaključiti da će njegova površina uvijek biti veća od drugog dokumenta. Izračun površine prisutnih dokumenata na slici provodimo procesom "Contour detection"[2].

Neke mogućnosti procesa "Contour detection" su:

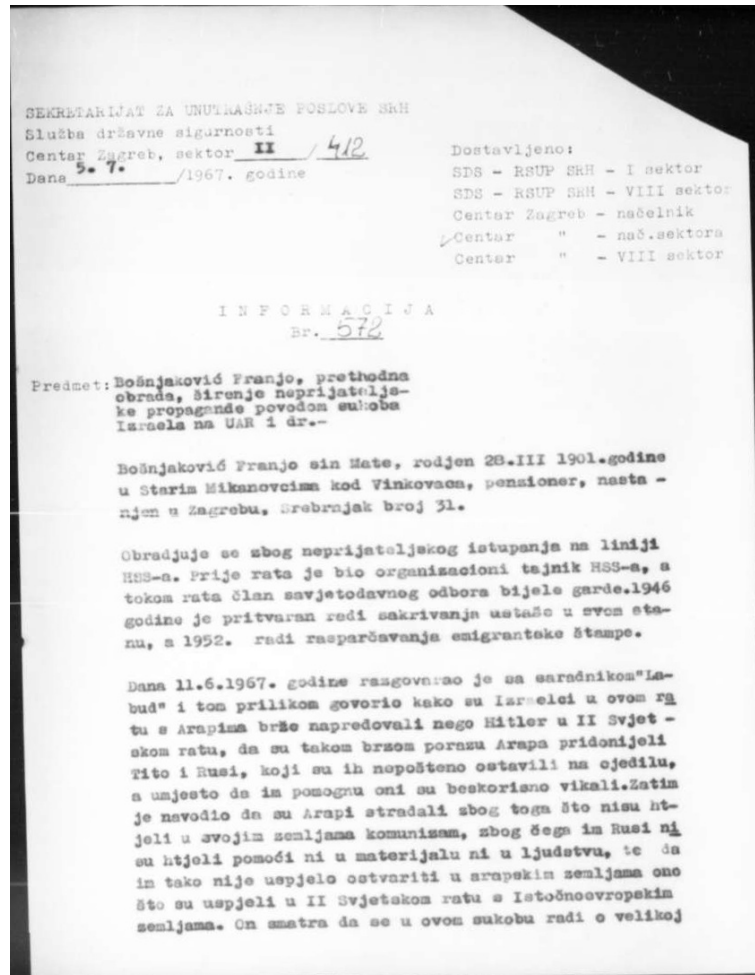
- prepoznavanje objekata
- proces segmentacije
- analiziranje i mjerenje oblika
- praćenje objekata

U svrhu ovog rada koristimo mogućnosti prepoznavanja objekata, svih prisutnih dokumenata na slici, te analiziranje i mjerenje objekata odnosno računanje površine prisutnih dokumenata.

Slika 4.5: Primjer primjene metode contour detection (lijevo-originalna slika, desno-pronaeni obrisi na originalnoj slici)

Nakon detekcije dokumenta od značaja, kreiramo četverokut oko pronađene konture dokumenta i kreiramo novu sliku koju čini isključivo dokument od značaja.

Slika 4.6: Primjer slike nakon metode contour

4.1.5. Povećanje rezolucije slike

Kako bi dodatno poboljšali rezultate optičkog prepoznavanja koristimo metodu poboljšanja rezolucije i kvalitete ulaznog podatka. Primjenom ove metode povećavamo broj piksela u slici i time postizemo detaljniju i kvalitetniju sliku za kasniju obradu. Uvećanjem rezolucije postizemo dokumente koji sadrže čitljiviji tekst, povećanjem oštine i jasnoće, manje šuma i povećavamo razmak između znakova unutar teksta. S navedenim svojstvima postizemo precizniju interpretaciju i klasifikaciju znakova.

U ovom radu koristimo predtrenirani model uveličanja rezolucije slike "FSCRNN" odnosno "Fast Super-Resolution Convolutional Neural Network". Ovaj model koristi metodu dubokog učenja kako bi postigao sliku visoke rezolucije i kvalitete iz slike

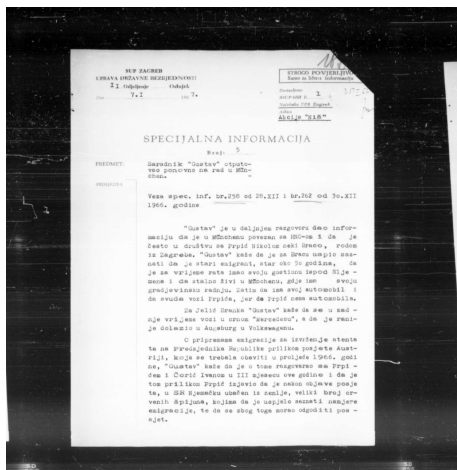
niske rezolucije.

4.1.6. Adaptive threshold

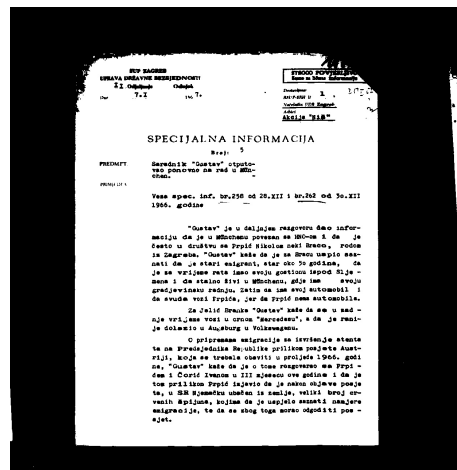
Načinu rješavanja problema različite razine osvjetljenja teksta možemo pristupiti već navedenom metodom "Binary Threshold" kojom lakše raspoznavamo dokument odnosno papir i tekst na dokumentu. Do problema dolazi zbog različitih razina osvjetljenja. Naime pikseli koji čine jedan dio teksta imaju više razine sivog od ostatka teksta na slici i time se klasificiraju u bijeli piksel dok ostali u crni piksel. Time dolazi do gubitka podataka na krajnjem rezultatu, kako bi ti izbjegli koristimo drugu metodu "threshold-a", "Adaptive Threshold"[4]. Glavna prednost "Adaptive Threshold" metode je podjela ulaznog podataka na manje regije i pojedinačna analiza svake regije s obzirom na pripadna svojstva.

Vrijednost "threshold-a" određujemo uporabom "Gaussian Adaptive Threshold" varijante u kojoj vrijednost određujemo tako da računamo prosjek inteziteta piksela u regiji te pikselima bližim sredini regije dodjeljujemo više težinske vrijednosti a pikselima bliže ruba regije niže. Računamo prosjek težinskih vrijednosti piksela u regiji i određeni prosjek predstavlja nam lokalnu vrijednost "threshold-a". Kao i u "Binary Threshold" metodi svi pikseli čija težinska vrijednost je veća od lokalne vrijednosti klasificiramo kao bijeli piksel a ostale crni. Ovaj proces provodimo za sve podijeljene regije.

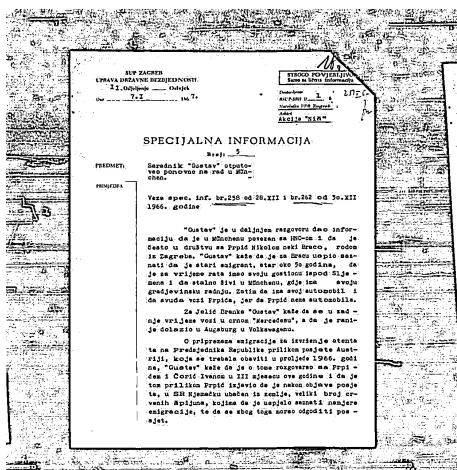

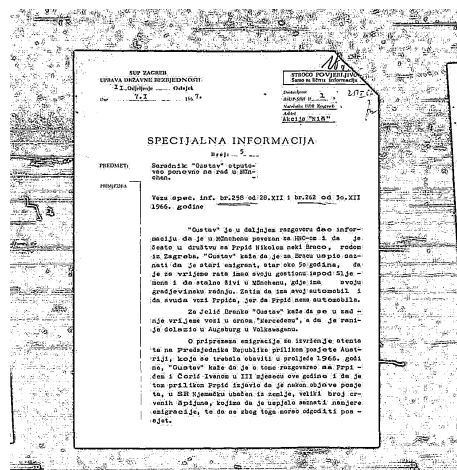
Slika 4.7: Primjer originalne slike

Slika 4.8: Binary threshold

Slika 4.9: Adaptive threshold mean

Slika 4.10: Adaptive threshold Gaussian

4.1.7. Stanjivanje fonta i zamućenje

U ovom koraku primjenjujemo metode stanjivanja fonta odnosno "thin font" i zamućenja slika uoprbom metode "blur" kako bi poboljšali rezultate optičkog prepoznavanja znakova na ulaznim podacima. Preciznije "thin font" metodom stanjujemo font prisutan na dokumentima i time postizemo neke od značajki:

- povećani razmak između znakova
- jasnije rubove znakova
- smanjenje šuma

U svrhu ovog rada od značaja je povećanja razmaka i postizanja jasnijih rubova.

Stanjivanjem fonta smanjujemo površinu koju zauzimaju znakovi na dokumentu odnosno povećavamo razmak znaka od ostalih znakova. Time postizemo lakše prepoznavanje svih prisutnih znakova na dokumentu.

Postizanjem jasnijih rubova oko pristunih znakova također poboljšavamo lakše prepoznavanje znakova te smanjenje prisutnog šuma.

Smanjenje šuma također postizemo i primjenom metode "blur" na cjeloviti dokument. Za svaki piksel prisutan na ulaznom podatku računamo prosječnu vrijednost piksela s obzirom na njegove susjede. Time postizemo zaglađivanje piksela i piksele koji predstavljaju šum na slici normaliziramo sa susjednim pikselima. Time postizemo rezultate s manjom količinom šuma i u konačnici podatke koji su lakše čitljiviji sustavu za prepoznavanje znakova.

4.2. Optičko prepoznavanje znakova

Optičko prepoznavanje podataka je tehnologija koja omogućuje računalima prepoznavanje i interpretiranje isprintanog ili rukom pisanog teksta na slikanim ili skeniranim dokumentima. Ovakav način obrade podataka pronalazi široku upotrebu u raznim područjima kako bi ubrzali procese obrade, prepoznavanje teksta i digitalizacije starih dokumenata. U ovom radu primjena optičkog prepoznavanja podataka korištena je za prepoznavanje i isčitavanja podataka sa stare arhivske dokumentacije.

4.2.1. Tesseract

U ovom radu koristimo sustav optičkog prepoznavanje znakova "Tesseract" odnosno njegovu inačicu za programski jezik python "pytesseract". Nakon što je proces obrade slike gotov i dobili smo krajnji rezultat pretprocesiranja, te podatke prosljeđujemo sustavu "Tesseract" koji nad tim podacima provodi prepoznavanje i interpretiranje znakova te stvara krajnju tekstualnu datoteku pronađenog teksta.

Sustav "Tesseract" nudi različite opcije rada kojima definiramo koji način segmentacije koristiti. Definiranjem načina segmentacije odnosno kakve ulazne podatke da očekuje, dobivamo preciznije rezultate prepoznavanje i time krajnje rezultate. Neke od metoda segmentacije koje sustav "tesseract" omogućuje su:

- Orientation and script detection (OSD) only
- Assume a single uniform block of vertically aligned text

- Assume a single uniform block of text
- Treat the image as a single text line
- Treat the image as a single word
- Treat the image as a single character

Metodu segmentacije koju koristimo je "Assume a single uniform block of vertically aligned text" jer najpreciznije definira ulazne podatke koji su nam dostupni a to su blokovi teksta koji su vertikalno usklađeni. Također tu primjećujemo značaj koraka pretprocesiranja u kojem nam je rezultat bio skenirani dokument sa blokovima teksta koji su vertikalno usklađeni. Mogli smo koristiti i ostale metode segmentacije ali onda bi trebali koristiti i drugačiji način pretprocesiranja kako bi sustavu omogućili što vjernije podatke onima na kojima je treniran.

Osim metode segmentacije sustav "tesseract" omogućuje i definiranje jezika na kojem je tekst pisan. Time pospješuje prepoznavanje znakova koji su dio nekog jezika te riječi koje čine taj jezik. Ulazni podatci pisani su hrvatsko-srpskim jezikom, "tesseract" ne podržava navedeni jezik stoga smo koristili kombinaciju hrvatskog i srpskog jezika (latnice).

4.2.2. OCR metrike

Kako bi lakše pratili koje metode obrade i optičkog prepoznavanje pružaju preciznije krajnje rezultate koristimo metriku "CER"[3] optičkog prepoznavanja. "CER" ili "Character method rate" je metrika optičkog prepoznavanja podataka kojom računamo koliko precizno je sustav prepoznao i interpretirao ulazne podatke. Vrijednost preciznosti postizemo izračunom brojem znakova koja smo uklonili, dodali ili izmjenili iz rezultata optičkog prepoznavanja kako bi dobili početnu riječ.

5. Rezultati

U nastavku su prikazani rezultati optičkog prepoznavanja znakova uz korištenje raznih metoda koje pridonose postizanju preciznijih rezultata.

5.0.1. Korištenje metode zamućenja

Korištenjem metode blur postizemo globalno zaglađenje prisutnih znakova na skeniranom dokumentu. Ovom metodom smanjujemo šum oko znakova i postizemo preciznije rezultate prepoznavanja znakova. U sljedećim tablicama jačina korištene metoda interpretirana je oznakom "blur 0, 5, 10". "blur 0" označava ne korištenje metode blur. Najpreciznije rezultate postizemo korištenjem metode "blur 5" koja predstavlja lagano zaglađivanje znakova. U konačnici, korištenjem metode blur očekujemo i postizemo bolje rezultate ali također korištenjem prejakog zaglađivanja gubi se preciznost i točnost interpretiranja znakova.

Tablica 5.1: Rezultati korištenjem razine "blur 0"

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	5	0.094545
Z05353668	279	137	0.396187
Z05353422	212	146	0.236147
Z05353778	157	103	0.394797
Z05353396	165	121	0.332736
Z05353424	269	160	0.274321
Z05353401	169	101	0.415124
Z05353836	127	85	0.358741
Z05353758	116	79	0.240498
Z05353673	121	78	0.418628

Tablica 5.2: Rezultati korištenjem razine "blur 5"

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	6	0.063636
Z05353668	279	147	0.420519
Z05353422	212	146	0.228544
Z05353778	157	103	0.370627
Z05353396	165	126	0.32723
Z05353424	269	164	0.286411
Z05353401	169	101	0.433214
Z05353836	127	81	0.368691
Z05353758	116	83	0.235522
Z05353673	121	74	0.410493

Tablica 5.3: Rezultati korištenjem razine "blur 10"

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	7	0.106926
Z05353668	279	139	0.401832
Z05353422	212	138	0.254155
Z05353778	157	102	0.385322
Z05353396	165	122	0.345172
Z05353424	269	162	0.321551
Z05353401	169	103	0.42685
Z05353836	127	84	0.361008
Z05353758	116	82	0.246549
Z05353673	121	70	0.381782

5.0.2. Definiranje jezika materijala

U nastavku su prikazani rezultati prepoznavanja podataka nad jednakim ulaznim podacima sa razlikom definicije jezika na kojem su skenirani dokumenti pisani. Tablica 5.4. prikazuje rezultate nakon definiranog jezika "hrvatski + srpski" dok tablica 5.5. prikazuje bez definiranog jezika. Za uočiti je da rezultati ne prikazuju konzistentan napredak definicijom korištenog jezika. Razlog tome je što jezik kojim su skenirani dokumenti pisani nije podržan od strane Tesseract-a i kombinacija hrvatsko srpskog jezika ne predstavlja najvjerniju zamjenu.

Tablica 5.4: Rezultati definiranjem jezika

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	6	0.078787
Z05353668	279	149	0.416695
Z05353422	212	146	0.228544
Z05353778	157	103	0.382869
Z05353396	165	120	0.312126
Z05353424	269	167	0.290048
Z05353401	169	107	0.416096
Z05353836	127	81	0.3686907
Z05353758	116	80	0.2250678
Z05353673	121	71	0.3755202

Tablica 5.5: Rezultati ne definiranjem jezika

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	7	0.127056
Z05353668	279	157	0.402159
Z05353422	212	148	0.236061
Z05353778	157	102	0.387575
Z05353396	165	119	0.312746
Z05353424	269	167	0.285546
Z05353401	169	107	0.424054
Z05353836	127	85	0.3702583
Z05353758	116	82	0.2272948
Z05353673	121	69	0.3692015

5.0.3. Provođenje prepoznavanja znakova nad pretprocesiranim slikama i originalnim materijalima

Tablice 5.6. i 5.7. prikazuju rezultate prepoznavanja znakova provedenih na originalnim slikama arhive i slikama koje su prošle proces pretprocesiranja. Dobiveni rezultati jasno prikazuju značaj metoda korištenih u pretprocesiranju slika.

Tablica 5.6: Rezultati korištenjem processed image

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	6	0.0787878
Z05353668	279	149	0.416695
Z05353422	212	146	0.228544
Z05353778	157	103	0.382869
Z05353396	165	120	0.312126
Z05353424	269	167	0.290048
Z05353401	169	107	0.416096
Z05353836	127	81	0.3686907
Z05353758	116	80	0.2250678
Z05353673	121	71	0.3755202

Tablica 5.7: Rezultati korištenjem not processed image

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	0	100
Z05353668	279	0	100
Z05353422	212	1	0.72727
Z05353778	157	0	100
Z05353396	165	0	100
Z05353424	269	1	0.7
Z05353401	169	0	100
Z05353836	127	0	100
Z05353758	116	0	100
Z05353673	121	0	100

5.0.4. Korištenje metode Image upscale

U nastavku tablicama 5.8. i 5.9. prikazanih su rezultati za slike niskih rezolucija naspram slika visokih rezolucija. Napredak korištenjem ove metode jasan je pogledamo li stupac "Pronađeno" u navedenim tablicama. Provođenjem prepoznavanja podataka nad slikama visokih rezolucija sustav je prepoznao više riječi nego nad slikama niske rezolucije. Vrijednost pogreške CER za neke slučajeve ostaje slična dok za neke primjećujemo jasan napredak. Iako u nekim slučajevima je vrijednost CER ostala slična idalje predstavljaju bitan napredak jer sustav pronalazi više očekivanih riječi.

Tablica 5.8: Niska rezolucija

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	8	0.228787
Z05353668	279	139	0.417568
Z05353422	212	131	0.278431
Z05353778	157	101	0.385618
Z05353396	165	124	0.368817
Z05353424	269	161	0.333500
Z05353401	169	102	0.427853
Z05353836	127	72	0.4708440
Z05353758	116	74	0.3361147
Z05353673	121	75	0.4152514

Tablica 5.9: Visoka rezolucija

Slika	Očekivano	Pronađeno	CER
Z05353721	20	6	0.078787
Z05353668	279	149	0.416695
Z05353422	212	146	0.228544
Z05353778	157	103	0.382869
Z05353396	165	120	0.312126
Z05353424	269	167	0.290048
Z05353401	169	107	0.416096
Z05353836	127	81	0.3686907
Z05353758	116	80	0.2250678
Z05353673	121	71	0.3755202

6. Zaključak

Glavni cilj ovog završnog rada bio je razviti sustav primjene metoda optičkog prepoznavanja podataka na staroj arhivskoj dokumentaciji. Sustav je razvijen upotrebom razvojne biblioteke OpenCV, koja nudi napredne metode obrade slika, i sustava za optičko prepoznavanje podataka "Tesseract" koji nudi razne opcije prepoznavanje i interpretiranja ulaznih podataka.

Preciznije sustav čini dio za pretprocesiranje podataka koji priprema podatke za optičko prepoznavanje te dio optičkog prepoznavanja koji prepoznaje prisutne podatke i interpretira ih. Krajni cilj sustava je tekstualna datoteka ulaznog dokumenta.

Testiranjem sustava utvrđeno je da sustav uz manje greške, koje su prihvatljive, isčitava podatke sa skeniranih dokumenata na kojima je tekst cjelovit i ravnomjerno osvjetljen. Dok na skeniranim dokumentima na kojima su podatci ne ravnomjerno osvjetljeni ili oštećeni isčitava uz veće pogreške.

Daljnje unaprijeđenje sustava uključivalo bi treniranje sustava "Tesseract" na samom tekstu sa ulaznih podataka, korištenje naprednijih metoda detekcije kuta rotacije i primjenom strojnog učenja odnosno treniranja neuronskih mreža na pretprocesiranja ulaznih podataka kako bi izbjegli korištenje globalnih vrijednosti na cijelom skupu.

LITERATURA

- [1] Filip Zelic i Anuj Sable. How to OCR with Tesseract, OpenCV and Python. <https://nanonets.com/blog/ocr-with-tesseract>.
- [2] LearnOpenCV. Contour Detection using OpenCV (Python/C++). https://learnopencv.com/contour-detection-using-opencv-python-c/#Drawing-Contours-using-CHAIN_APPROX_SIMPLE.
- [3] Kenneth Leung. Evaluate OCR Output Quality with Character Error Rate (CER) and Word Error Rate (WER). <https://towardsdatascience.com/evaluating-ocr-output-quality-with-character-error-rate-cer-and-word-error-rate-wer-853175297510>.
- [4] OpenCV. Adaptive Threshold. https://docs.opencv.org/4.x/d7/d4d/tutorial_py_thresholding.html,.
- [5] OpenCV. Hough Line Transform. https://docs.opencv.org/3.4/d9/db0/tutorial_hough_lines.html,.
- [6] Anmol Parande. A Hitchhiker's Guide to OCR. <https://medium.com/analytics-vidhya/a-hitchhikers-guide-to-ocr-8b869f4e3743>.
- [7] Tesseract. Tesseract documentation. <https://tesseract-ocr.github.io/>.
- [8] Xavier Weber. Deep Learning based Super Resolution with OpenCV. <https://towardsdatascience.com/deep-learning-based-super-resolution-with-opencv-4fd736678066>.

Primjena postupka optičkog prepoznavanja znakova na staru arhivsku dokumentaciju

Sažetak

U ovom završnom radu izrađen je sustav za primjenu postupaka optičkog prepoznavanja znakova. Sustav se sastoji od komponente zadužene za pretprocesiranje ulaznih podataka i komponente za optičko prepoznavanje znakova. Komponenta zadužena za obradu slike odnosno pretprocesiranje podataka razvijena je korištenjem razvojne biblioteke OpenCV. Optičko prepoznavanje znakove provodi se korištenjem sustava Tesseract. Sustav je razvijen u programskom jeziku Python.

Ključne riječi: optičko prepoznavanje znakova, pretprocesiranje podataka, OpenCV, Tesseract

Application of the optical character recognition procedure to old archival documentation

Abstract

In this thesis, a system for the application of optical character recognition procedures was developed. The system consists of a component responsible for preprocessing input data and a component for optical character recognition. The component responsible for image processing or was developed using the OpenCV development library. Optical character recognition is performed using the Tesseract system. The system was developed in the Python programming language.

Keywords: optical character recognition, data preprocessing, OpenCV, Tesseract